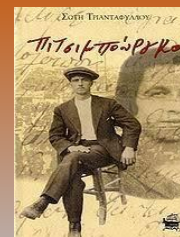

ΚΕΙΜΕΝΑ ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Β' ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ
 ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: «ΤΟ ΤΑΞΙΔΙ ΣΤΗ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ»
 «ΤΑΞΙΔΙΑ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗΣ»
 ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ

Σώτη Τριανταφύλλου, «Πιτσιμπούργκο» (Λόγος ανάγκη της ψυχής Β' Γυμνασίου, σελ. 103)

<u>ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ</u>	<u>ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΑΡΚΕΙΑΣ</u>
A. Να αναγνωρίζουν τα βασικά «γένη» της λογοτεχνίας (ποίηση/πεζογραφία/θέατρο) και τα «πρωτογενή» κειμενικά είδη: ποιήματα – αφηγήματα – θεατρικά κείμενα.	Εσωτερικά στοιχεία τα οποία διακρίνουν το κάθε είδος ενός λογοτεχνικού κειμένου: - ποίηση: κείμενα σε στίχο, ομοιοκαταληξία, χωρισμός σε στροφές - η αφήγηση στον ποιητικό, πεζό και θεατρικό λόγο: διηγήσεις σε πεζό, χωρισμός σε κεφάλαια ή σκηνές (μυθιστόρημα, διήγημα), αφηγηματικά ποιήματα, το αφηγηματικό στοιχείο στα θεατρικά κείμενα
B. Να αναγνωρίζουν βασικές μορφές της έντεχνης πεζογραφίας (διήγημα, νουβέλα, μυθιστόρημα), καθώς και άλλα είδη αφηγήσεων.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Είδη πεζογραφικών κειμένων με βάση το θέμα και την πλοκή («επιστημονική φαντασία», «εφηβικό» μυθιστόρημα, «αστυνομικό» διήγημα) ▪ Άλλα είδη αφηγήσεων: χρονικά, μαρτυρίες, ημερολόγια, (αυτο)βιογραφίες, με βάση τα εσωτερικά γνωρίσματα και την εποχή στην οποία γράφτηκαν
Γ. Να κατανοούν τα βασικά στοιχεία του αφηγηματικού λόγου.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Τα γραμματικά πρόσωπα της αφηγηματικής γλώσσας: το εγώ του αφηγητή, το εσύ του αποδέκτη, το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος ▪ Τα «δομικά στοιχεία» του αφηγηματικού κόσμου: ιστορία, πλοκή, επεισόδια (της «δράσης»), μοτίβα που χαρακτηρίζουν το ποιόν και τη δράση των ηρώων
Δ. Να κατανοούν την ιστορικότητα των λογοτεχνικών κειμένων και των ιδεών που αποτυπώνονται σε αυτά.	Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό και στο γραμματολογικό τους πλαίσιο

<p>Ε. Να κατανοούν και να ερμηνεύουν τις ανθρώπινες σχέσεις και τους ανθρώπινους χαρακτήρες σε διαφορετικές εποχές και σε διαφορετικά κοινωνικά περιβάλλοντα.</p>	<p>Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων</p>
<p>ΣΤ. Να αντιλαμβάνονται τη σχέση λογοτεχνικής μορφής και περιεχομένου.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Εντοπισμός των γλωσσικών και υφολογικών γνωρισμάτων, καθώς και των τεχνικών (αφηγηματικών – ποιητικών) των κειμένων ▪ Σχολιασμός της νοηματικής και αισθητικής λειτουργίας των στοιχείων αυτών

ΕΜΦΑΣΕΙΣ

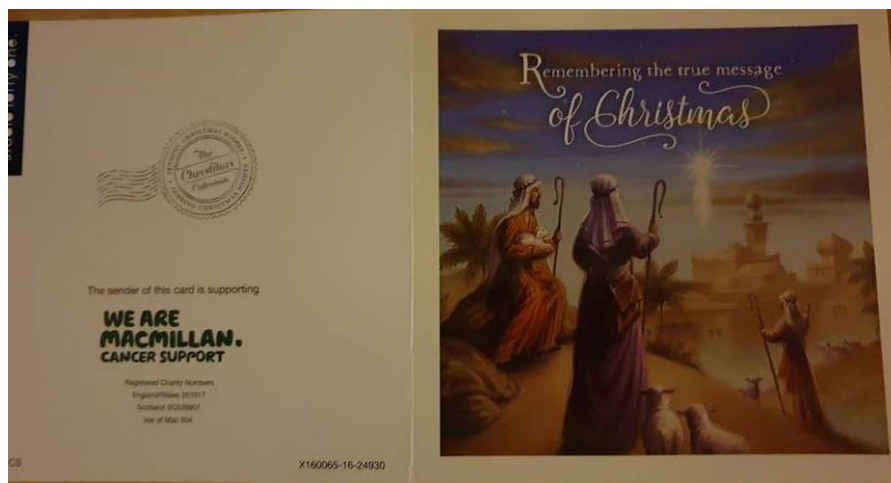
Α. ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟΣ ΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΣ: Επιστολικό αφήγημα / Πρόσωπα αφήγησης και η λειτουργία τους / Γλώσσα της αφήγησης και η λειτουργία της / Σχέση λογοτεχνικής μορφής και περιεχομένου

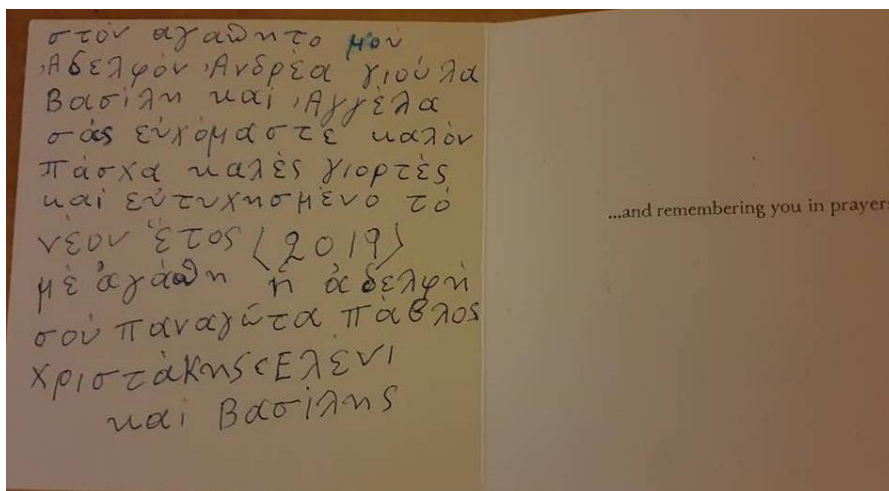
Β. ΘΕΜΑΤΙΚΗ / ΑΞΙΑΚΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ: Μετανάστευση / Χωροχρονικό πλαίσιο / Δύο κόσμοι: της ξενιτιάς και της πατρίδας / Εντυπώσεις από τη νέα χώρα / Προσπάθειες προσαρμογής στη νέα χώρα / Συναισθηματική κατάσταση πρωταγωνιστών / Κοινωνικό προφίλ πρωταγωνιστών

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΗ / ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΗ ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ

ΠΡΟΚΛΗΣΗ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ – ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΚΛΙΜΑΤΟΣ ΔΕΚΤΙΚΟΤΗΤΑΣ

Οι μαθητές/-τριες έχουν κλειστό το βιβλίο *Ο λόγος ανάγκη της ψυχής*.

Ο/Η διδάσκων/-ουσα προβάλλει την πιο πάνω χριστουγεννιάτικη κάρτα¹ και καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να εντοπίσουν το κειμενικό είδος (χριστουγεννιάτικη κάρτα), τον αποστολέα (Παναγιώτα), την ηλικία του αποστολέα (πρόσωπο μεγαλύτερης ηλικίας, οι μαθητές/-τριες παρατηρούν τη γλώσσα που χρησιμοποιεί, π.χ. χρήση περισπωμένης και πνευμάτων, η ευχή καλόν Πάσχα),² τους αποδέκτες (Ανδρέας, Γιούλα, Βασίλης, Αγγέλα), τη σχέση μεταξύ αποστολέα / αποδεκτών (η Παναγιώτα είναι αδελφή του Ανδρέα), τον χώρο διαμονής του αποστολέα (εξωτερικό, Αγγλία) και τον χώρο διαμονής αποδεκτών (Κύπρος).

Στη συνέχεια, με βάση τις πιο πάνω πληροφορίες οι μαθητές/-τριες οδηγούνται στον λόγο που ο αποστολέας της κάρτας βρίσκεται στην Αγγλία (μετανάστευση) και ανταλλάσσουν απόψεις σχετικά με τους παράγοντες που ωθούν τους ανθρώπους στο να μεταναστεύσουν σε άλλες χώρες, τόσο παλαιότερα όσο και στην εποχή μας (οικονομικά προβλήματα, ανεργία, πόλεμος, αναζήτηση νέων ευκαιριών, αναζήτηση πιο ασφαλούς περιβάλλοντος, κ.λπ.), και για τους δημοφιλείς προορισμούς μετανάστευσης ιδιαίτερα στο παρελθόν (Αγγλία, Η.Π.Α., Αυστραλία, Γερμανία, κ.λπ.).

Στο πλαίσιο αυτό οι μαθητές/-τριες καλούνται από τον/τη διδάσκοντα/-ουσα να μοιραστούν με τους συμμαθητές τους βιώματα αναφορικά με τη μετανάστευση (π.χ. μιλούν για συγγενικά τους πρόσωπα ή για ομοχώριους / συμπολίτες τους που έχουν μεταναστεύσει ή αφηγούνται ιστορίες που έχουν ακούσει από το οικογενειακό τους περιβάλλον).

¹Εισ μνήμην της αγαπημένης μου θείας Παναγιώτας, αδελφής του πατέρα μου, η οποία έζησε επί δεκαετίες στην Αγγλία ως μετανάστρια – μετανάστευσε πριν από την τουρκική εισβολή του 1974 – και απεβίωσε το 2020 στην ξενιτιά. Η παρούσα είναι μία από τις τελευταίες χριστουγεννιάτικες κάρτες που μας απέστειλε ανελλιπώς κάθε Χριστούγεννα.

²«Καλόν Πάσχα» ή «Καλόν Πάσχα να φτάσουμε»: Ευχή από πρόσωπα μεγαλύτερης ηλικίας στην Κύπρο αντί της ευχής «Καλά Χριστούγεννα», βλ. Χριστούγεννα, το Πάσχα των Γεννών.

ΕΣΤΙΑΣΗ ΣΤΟ ΚΕΙΜΕΝΟ

Ο/Η διδάσκων/-ουσα καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να εντοπίσουν τη συγγραφέα του κειμένου Πιτσιμπούργκο και στη συνέχεια αναφέρεται συνοπτικά στη Σώτη Τριανταφύλλου και στο έργο της:

Γεννήθηκε το 1957 στην Αθήνα / συγγραφέας, αρθρογράφος, δοκιμιογράφος, μεταφράστρια, επιμελήτρια εκδόσεων / βραβεύτηκε με το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος 2018 για το έργο της **Το τέλος του κόσμου σε αγγλικό κήπο** (εκδόσεις Πατάκη), με το ιταλικό βραβείο Alziator για το βιβλίο της **Κινέζικα κουτιά** και με το βραβείο Καλλιγιάς για τη δημοσιογραφική της δραστηριότητα / Το Πιτσιμπούργκο εκδόθηκε το 2006.

Εν συνεχεία, σχολιάζουν τον τίτλο και κάνουν υποθέσεις αναφορικά με τη σύνδεση του κειμένου με τη χριστουγεννιάτικη κάρτα που είχαν μελετήσει προηγουμένως.

Ο/Η διδάσκων/-ουσα έχει ήδη αναθέσει – από το προηγούμενο μάθημα – στους/στις μαθητές/-τριες να αναζητήσουν στο διαδίκτυο βασικές πληροφορίες για το Πίτσιμπουργκ ή Πίτσιμπεργκ της Πενσυλβανίας στις Η.Π.Α., χωρίς να αποκαλύψει τον σκοπό της ανάθεσης της συγκεκριμένης εργασίας. Ως εκ τούτου, αξιοποιεί το υλικό που είχαν συγκεντρώσει οι μαθητές/-τριες για σχολιασμό του τίτλου και παράλληλα προβάλλει τον σχετικό χάρτη.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΑΡΧΙΚΟΣ ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ ΤΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ [ΑΔΙΑΜΕΣΟΛΑΒΗΤΗ ΠΡΟΣΛΗΨΗ]

Ακολουθεί η ανάγνωση του πρώτου αποσπάσματος (επιστολή Δημοστένη) από τον/τη διδάσκοντα/-ουσα. Με το πέρας της ανάγνωσης, οι μαθητές/-τριες παρουσιάζουν και σχολιάζουν ελεύθερα το λογοτεχνικό κείμενο. Ενθαρρύνονται να εκφέρουν απόψεις, με βάση την αρχή της συνεξέτασης μορφής και περιεχομένου.

Στη συνέχεια, με την καθοδήγηση του/της διδάσκοντος/-ουσας οι μαθητές/-τριες συνοψίζουν τα πιο κάτω στοιχεία:

- Πρωταγωνιστής: Δημοστένης
- Τόπος καταγωγής: Χίος / Ελλάδα
- Τόπος διαμονής: Πιτσιμπούργκο / Πενσυλβάνια / Η.Π.Α.
- Χρονικό πλαίσιο:³ 1913 (Σύνδεση με τους Βαλκανικούς Πολέμους / Απελευθέρωση Χίου από τους Τούρκους στις 11 Νοεμβρίου 1912)
- Λόγος παρουσίας στις Η.Π.Α.: Μετανάστευση
- Οικογενειακή κατάσταση: Νυμφευμένος με την Ελέγκω / Δεν έχει παιδιά
- Τρόπος επικοινωνίας με τη σύζυγό του: Επιστολή

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΕΙΔΟΣ

Μετά τον εντοπισμό των προαναφερθεισών πληροφοριών, οι μαθητές/-τριες προσδιορίζουν το λογοτεχνικό είδος του κειμένου (επιστολικό αφήγημα),⁴ τεκμηριώνοντας την απάντησή τους με στοιχεία από το κείμενο:

- ✓ Χώρος και Χρόνος: Πιτσιμπούργκο, 26 Νοέμβρη 1913
- ✓ Προσφώνηση: Ελέγκω μου, γυναικούλα μου
- ✓ Χρήση β' προσώπου: Σ' τα λέω / για να 'ρθεις / μη φουρκίζεσαι / μη σκοτίζεσαι
- ✓ Επιφώνηση: Ο Δημοστένης σου

Στη συνέχεια, οι μαθητές/-τριες, με βάση και προσωπικές εμπειρίες, αναφέρουν τρόπους επικοινωνίας των μεταναστών με τις οικογένειές τους σε παλαιότερες εποχές⁵ (κυρίως επιστολές / με την πάροδο του

³ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό και στο γραμματολογικό τους πλαίσιο.

⁴ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Είδη πεζογραφικών κειμένων με βάση το θέμα και την πλοκή.

⁵ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό και στο γραμματολογικό τους πλαίσιο.

χρόνου αξιοποιείται και η τηλεφωνική επικοινωνία), συγκρίνοντάς τους με τους σύγχρονους τρόπους επικοινωνίας (τηλεφωνική επικοινωνία, ηλεκτρονικά μηνύματα, μέσα κοινωνικής δικτύωσης, βιντεοκλήσεις) και ανταλλάσσοντας απόψεις σχετικά με την αποτελεσματικότητά τους τότε και σήμερα.

Η ΖΩΗ ΤΟΥ ΔΗΜΟΣΤΕΝΗ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

Ακολούθως, ο/η διδάσκων/-ουσα ζητά από τους/τις μαθητές/-τριες να διατυπώσουν υποθέσεις αναφορικά με τους πιθανούς λόγους που οδήγησαν τον Δημοστένη στη μετανάστευση⁶ (βλ. οικονομικά προβλήματα, δύσκολες συνθήκες ζωής επί Τουρκοκρατίας, κ.λπ.).

Συνάμα, οι μαθητές/-τριες καλούνται να καταγράψουν τις σκέψεις και τα συναισθήματα του Δημοστένη⁷ κατά την παραμονή του στην Αμερική και να εντοπίσουν τα εκφραστικά μέσα⁸ που αξιοποιούνται για την παρουσίασή τους στο λογοτεχνικό κείμενο.

Σκέψεις / Συναισθήματα Δημοστένη	Εκφραστικά Μέσα
<u>Θαυμασμός</u> μπροστά στον δυναμισμό και την ανεξαρτησία των γυναικών.	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Επανάληψη: <i>είν' αλλιώτικες</i> ▪ Μεταφορά: <i>είναι τσαούσες</i> ▪ Χρήση ρημάτων / Ασύνδετο σχήμα: <i>Δουλεύουνε, μπαίνουνε στ' αυτοκίνητα, οδηγούνε, ζητούνε μιστά</i>
<u>Έκπληξη / φόβος</u> μπροστά στον αυταρχισμό και τη βιαιότητα των εργοστασιαρχών (πιθανότατα περίμενε ένα περιβάλλον διαφορετικό από το περιβάλλον βίας επί Τουρκοκρατίας στη Χίο)	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Παρομοίωση: <i>Οι εργοστασιάρχες είναι ένα με τους Τούρκους.</i> ▪ Μεταφορά: <i>οι γυναίκες την επληρώσανε τη νύφη / το ποτάμι θα βαφτεί κόκκινο / άχνα δε βγάζω ο έρμος</i> ▪ Εικόνα (οπτική): <i>ξύλο με παλούκια</i>
<u>Ενδόμυχος θαυμασμός</u> για την κοινωνική καταξίωση κάποιων μεταναστών και συνάμα	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Χρήση επιθέτων: <i>φανούζος / σέρτικος</i>

⁶**ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ:** Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό τους πλαίσιο.

⁷**ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ:** Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων.

⁸**ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ:** Εντοπισμός των γλωσσικών και υφολογικών γνωρισμάτων, καθώς και των τεχνικών (αφηγηματικών – ποιητικών) των κειμένων .

<p><u>αρνητική εντύπωση</u> για τις παράνομες δραστηριότητες στις οποίες εμπλέκονται (βλ. Τζακ) και για τη δράση κάποιων συμπατριωτών του σε βάρος άλλων μεταναστών (βλ. Πελοποννήσιους, Παπαζήτο). Την ίδια στιγμή, όμως, είναι <u>έτοιμος να συνεργαστεί μαζί τους</u>, για να αυξήσει τα εισοδήματά του και να μπορέσει να πληρώσει το εισιτήριο της Ελέγκως.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Μεταφορά</u>: Οι πολλοί παράδες δεν βγαίνουν με τον σταυρό στο χέρι ▪ <u>Εικόνες (οπτικές)</u>: φοράει χρυσό σταυρό με τον Άγιο Γιάκωβο / Έχει και λιβόρβορο, πήρε το μάτι μου την κάννα μες αφ' την τσέπη ▪ <u>Χρήση επιφωνημάτων / επιφωνηματικών προτάσεων</u>: Α, πα, πα / πω, πω φάρα! Πολύ μπαγαπόντηδες!
<p>Εντυπωσιάζεται από τα νέα προϊόντα που παράγονται στην Αμερική.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Παρομοίωση</u>: ένα πράμα κίτρινο, με το συμπάθειο <u>σαν κωλοπετούρα</u>.
<p><u>Εντυπωσιάζεται</u> από την έκταση της Πενσυλβάνια.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Ασύνδετο σχήμα</u>: Η Πενσυλβανία δεν είναι πόλις, είναι πολιτεία, στείτ το λένε εδώ.
<p><u>Θαυμασμός</u> για κάποιους Έλληνες μετανάστες της Νέας Ορλεάνης που έχουν αποκτήσει οικονομική δύναμη.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Μεταφορά [λανθάνουσα παρομοίωση]</u>: Οι Έλληνες είναι πασάδες

Η ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΩΣ

Με το πέρας μιας πρώτης προσέγγισης της επιστολής του Δημοστένη, οι μαθητές/-τριες εστιάζουν την προσοχή τους στην απαντητική επιστολή της Ελέγκως. Κατά την ανάγνωση του κειμένου από τον/τη διδάσκοντα/-ουσα οι μαθητές/-τριες εντοπίζουν εκ νέου τα βασικά χαρακτηριστικά της επιστολής:

- Χώρος και Χρόνος: Χίος, 27 Δεκέμβρη 1913 (σχολιασμός του μεγάλου χρονικού διαστήματος που μεσολαβεί μεταξύ των δύο επιστολών)
- Προσφώνηση: Δημοστένη μου
- Χρήση β' προσώπου: να σε βρίσκει καλά /Γιατί δε γυρίζεις να δουλέψεις; /Περμένω γράμμα σου
- Επιφώνηση: Ελέγκω
- Υστερόγραφο

Στο σημείο αυτό οι μαθητές/-τριες καλούνται να παρουσιάσουν τη συναισθηματική κατάσταση της Ελέγκως⁹ και να δηλώσουν τα εκφραστικά μέσα¹⁰ με τα οποία αναδεικνύονται τα συναισθήματά της.

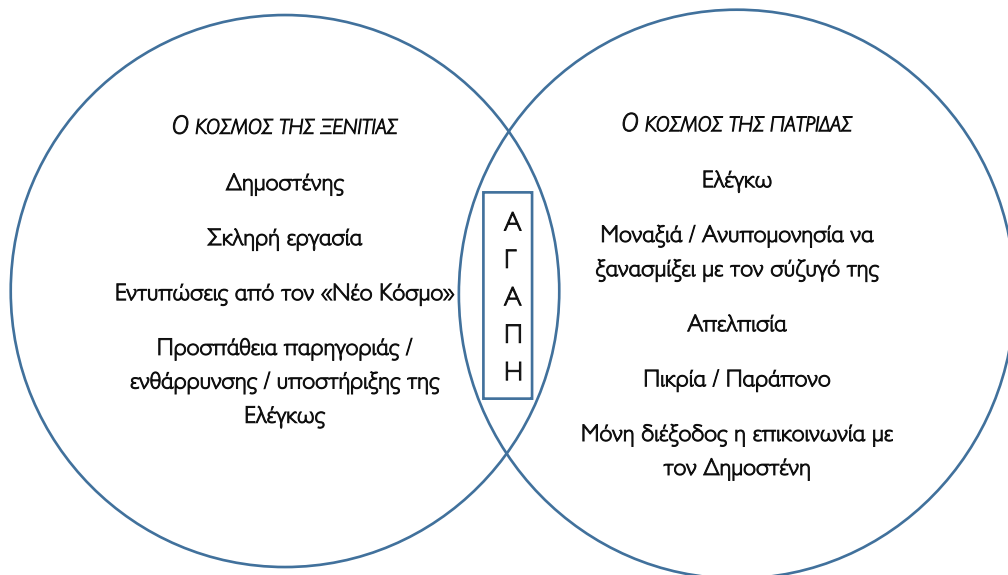
Συναισθήματα Ελέγκως	Εκφραστικά Μέσα
Μοναξιά	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Μεταφορά</u>: Πέρασα μαύρα Χριστούγεννα • <u>Εικόνα (οπτική)</u>: κλεισμένη στο σπίτι / δεν μπορώ άλλο να κοιμούμαι μοναχή μου
Στεναχώρια	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Μεταφορά</u>: Η ψυχή μου είναι μαύρη • <u>Αντίθεση</u>: Η Ειρήνη, ο θείος ... Βουνάκι ≠ αλλ' εγώ εν ήθελα να παιζογλαντίσω
Έχει γίνει παράξενη – ιδιότροπη	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Παρομοίωση</u>: πως έγινα κιόλας πίζουλη <u>σαν τη μακαρίτισσα τη μάνα μου</u>
Απόγνωση	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ερωτηματική πρόταση</u>: Ήντα να κάμω;
Πικρία – παράπονο (η ίδια δεν έχει οικογένεια / παιδιά)	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Αντίθεση</u>: δι' οικογενειάρχας ≠ Εγώ δηλαδή που είμαι γυναίκα μοναχή • <u>Ερωτηματική πρόταση</u>: Εγώ δηλαδή ... του Μαρτάκη;
Ζήλια	<ul style="list-style-type: none"> • <u>Ειρωνεία</u>: Εγώ εν είμαι τσαούσα που κάθομαι και περιμένω ένα εισιτήριο για παπόρι.
Ανυπομονησία να ξανασιμίξει με τον σύζυγό της	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Εικόνα (οπτική)</u>: κάθομαι και περιμένω ένα εισιτήριο για το παπόρι

⁹ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων.

¹⁰ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Εντοπισμός των γλωσσικών και υφολογικών γνωρισμάτων, καθώς και των τεχνικών (αφηγηματικών – ποιητικών) των κειμένων.

Με το πέρας της μελέτης των δύο επιστολών και του εντοπισμού των σκέψεων και των συναισθημάτων του ζευγαριού Δημοστένη - Ελέγκως, οι μαθητές/-τριες καλούνται να προσδιορίσουν τους λόγους για τους οποίους, κατά την άποψή τους, η συγγραφέας επέλεξε να δώσει στο αφήγημά της επιστολικό χαρακτήρα.¹¹

Πέραν του προφανούς, ότι στις αρχές του 20^{ού} αιώνα η ανταλλαγή επιστολών ήταν ίσως ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας των μεταναστών με τις οικογένειές τους στην πατρίδα, ο επιστολικός χαρακτήρας του αφηγήματος επιτρέπει στη συγγραφέα να αναδεικνύει με ζωντανό και άμεσο τρόπο τους δύο παράλληλους κόσμους της μετανάστευσης.

ΕΝΑΡΞΗ ΣΥΝΑΝΑΓΝΩΣΗΣ / ΣΥΝΕΞΕΤΑΣΗΣ

Με την ολοκλήρωση της μελέτης του πυρηνικού κειμένου, οι μαθητές/-τριες προχωρούν στη συνεξέτασή του με απόσπασμα από το μυθιστόρημα του Θανάση Βαλτινού «Δύο Γράμματα της Χαράς».

Το βιβλίο του Θανάση Βαλτινού Στοιχεία για τη δεκαετία του '60 (1989), που ο ίδιος το χαρακτηρίζει μυθιστόρημα, συντίθεται από διάφορα, ασύνδετα μεταξύ τους, κείμενα. Τα περισσότερα από τα κείμενα αυτά είναι γραμμένα από το συγγραφέα σαν επιστολές και δημοσιογραφικά ρεπορτάζ που περιγράφουν καταστάσεις και αποδίδουν τα ήθη και τη νοοτροπία της δεκαετίας του 1960. Η δεκαετία αυτή χαρακτηρίστηκε από το φαινόμενο της μαζικής μετανάστευσης των Ελλήνων προς διάφορες μακρινές χώρες. Τα δύο γράμματα που θα διαβάσετε τα γράφει η Χαρά, μια Ελληνίδα μετανάστρια στο Γιοχάνεσμπουργκ της Νότιας Αφρικής, η οποία έχει δυο μικρές κόρες, την Κωνσταντίνα και την Άννα. Τα γράμματα απευθύνονται στα δυο αδέρφια της, τη Μαρία και τον Λουκά, που ζουν στην Αθήνα.

¹¹ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Είδη πεζογραφικών κειμένων με βάση το θέμα και την πλοκή.

Γιοχάνεσμπουργκ, 11.9.1968

Αγαπημένη μου Μαρία,

Χθες έλαβα το γράμμα σου το οποίο δε χόρταινα να διαβάζω με τα τόσα νέα. Λες να έχουμε κανένα ειδύλλιο¹ Νίκου-Ισμήνης; Μακάρι, αν είναι για καλό. Ευχαριστήθηκα που είχες πολύ κόσμο στη γιορτή σου, αν και καλοκαίρι. Το δικό μου δώρο θα το λάβεις το Δεκέμβριο που προγραμματίζομε να έρθουμε για διακοπές. Σε ευχαριστώ και για τα περιοδικά πάρα πολύ, δεν έπρεπε όμως να δώσεις τόσα χρήματα για ταχυδρομικά. Ο Γεράσιμος λέει την επόμενη φορά να μην τα κλείσεις σε φάκελο, αλλά να τα κάνεις ρολό ώστε να φαίνονται περιοδικά, οπότε καταβάλλεις²πολύ λιγότερα τέλη³. Άρχισα να τα διαβάζω και θα τα «ξεκοκαλίσω» μέχρι να λάβω τα άλλα. Εδώ αργούν να έλθουν, μήνα και παραπάνω. Να φανταστείς ότι ούτε η προηγούμενη *Γυναίκα* υπάρχει ακόμη αλλά ούτε και το *Πάνθεον* της 26ης Ιουλίου. Πάντως χρέωνέ με ό,τι ξοδεύεις γι' αυτά. Έγραψα του Βασίλη επίσης. Είχε ανησυχήσει και μας τηλεφώνησε αν κάτι δεν πηγαίνει καλά να γυρίσω πίσω με τα παιδιά. Του έγραψα ότι χρειάστηκε να επισκεφτώ γιατρό τρεις φορές. Γιατί πράγματι ήμουν άσχημα από μελαγχολία, κι αυτό όχι λόγω νοσταλγίας όσο γιατί δεν υπάρχει τρόπος να ασχοληθώ με κάτι. Δεν ξέρεις, Μαρία, πώς αργούν να περάσουν οι ώρες όταν κοιτάς συνέχεια το ρολόγι. Μου έγινε εφιάλτης, και το πρωί ξυπνάω με την ιδέα ότι δεν έχω τι να κάνω. Ο γιατρός μου έδωσε ηρεμιστικά αλλά δε με βοηθάν και πολύ. Έτσι από σήμερα ο Γεράσιμος με πήρε στη δουλειά. Άρχισε να μου μαθαίνει τα διάφορα μηχανήματα, τηλέτυπα⁴ κτλ. Ελπίζω να τα καταφέρω, δεν είναι δύσκολα, τουλάχιστον να ξεχνιέμαι. Πες του Βασίλη ότι τώρα πηγαίνω καλύτερα, και με τη σκέψη ότι θα εργάζομαι θα ησυχάσουν τα νεύρα μου. Ελπίζω να πάρω και λίγο βάρος γιατί έχω ήδη χάσει τρία κιλά. Είμαι τώρα 49. Αυτή τη στιγμή έχουμε μεσημβρινή διακοπή. Σου γράφω από το γραφείο. Γράφε μου όσο μπορείς πιο συχνά, τα γράμματά σου μου δίνουν αισιοδοξία, τα νέα σας που μαθαίνω. Έγραψα χτες και της μαμάς. Χάρηκα που ο μπαμπάς πάει καλύτερα. Πες της Ρίας ότι στο γράμμα της θα απαντήσω αύριο. Η Ζωή τι κάνει; Στο φλιτζάνι μου είπαν για ένα στεφάνι⁵. Ποια θα παντρευτεί πρώτη εσύ ή εκείνη; Περιμένω να ακούσω ευχάριστα. Οι μικρές σου στέλνουν φιλιά. Κάθε μέρα σας θυμούνται όλους και σας αναφέρουν. Βλέπεις δεν έχουν παιδιά να παίξουν στο σπίτι και όλο για την Αθήνα μιλάνε μεταξύ τους. Σε αφήνω για να συνεχίσει ο Γεράσιμος.

Σε φιλώ
Χαρά

Μαρία, ευχαριστώ για τη γραβάτα.[...]. Οι καημένες συγγέουν εξόφθαλμα⁶ πράγματα! Παρακάλεσε το Γιώργο να ρωτήσει πόσο πιάνουν⁷ εκεί οι movie camera Canon auto zoom 814 και 1214. Γράψε μου.

Φιλιά σε όλους
Jerry

Γιοχάνεσμπουργκ, 31.3.1969

Αγαπημένε μου Λουκά,

Για μένα τώρα εδώ ένα γράμμα είναι μεγάλη υπόθεση και ιδίως από δικά μου πρόσωπα. Παρόλο που στην αρχή έρχονταν στιγμές που νόμιζα ότι δε θα μπορέσω να ζήσω σ' αυτή τη χώρα, τώρα έχω βρει κάποιο ρυθμό και είμαι καλύτερα. Πρέπει πάντως να συνεχίζω τα χάπια που μου έδωσε ο γιατρός για τα νεύρα. Με στενοχωρεί το σχολείο των παιδιών, θα ξεχάσουν τα ελληνικά, κάνουν μόνο μία ώρα την ημέρα και εκείνη όχι κανονικά. Στα αγγλικά πηγαίνουν καλά. Γράψε μου τη γνώμη σου• η Μαρία λέει ότι φτάνει να μορφωθούν και δεν έχει σημασία σε ποια γλώσσα. Στείλε μου κανένα βιβλίο, κατάλληλο για μένα, όχι βαρύ, τους *Πανθέους*⁸ τους τελείωσα. Της Άννας τής αρέσει επίσης να διαβάζει, της πήρα κάτι από εδώ, αλλά δεν έχουν βέβαια και σπουδαία πράγματα. Η Κωνσταντίνα δεν έμαθε ακόμα να γράφει. Τα είπε πάντως της Άννας να σου γράψει αυτό που θέλει. Ο Γεράσιμος είναι καλά. Πολλές ευθύνες μέχρι να οργανωθεί το γραφείο και συχνά έχω την εντύπωση ότι του φορτώσαμε κι εμείς παραπανίσιες σκοτούρες έως ότου τακτοποιηθούμε. Στην Καλλιόπη χαιρετισμούς, αν τη βλέπεις ακόμη.

Από όλους μας πολλά φιλιά

Χαρά

Θ. Βαλτινός, *Στοιχεία για τη δεκαετία του '60*, Αθήνα, Στιγμή, 1989.[*Κείμενα Νεοελληνικής Λογοτεχνίας, Β' Γυμνασίου*:

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2246/Keimena-Neoellinikis-Logotechnias_B-Gymnasiou_html-empl/indexh_6.html]

Λεξιλόγιο: ¹ειδύλλιο: ερωτική ιστορία / ²καταβάλλεις: πληρώνεις / ³τέλη: ταχυδρομικά έξοδα / ⁴τηλέτυπο: συσκευή που αποτυπώνει σε ταινία το τηλεγράφημα / ⁵στεφάνι: γάμος / ⁶εξόφθαλμο: ολοφάνερο / ⁷πιάνουν: κοστίζουν / ⁸Οι Πανθέοι: μυθιστόρημα του Τάσου Αθανασιάδη

Προτεινόμενες πτυχές συνανάγνωσης / συνεξέτασης των δύο κειμένων

1. Με το πέρας της ανάγνωσης των αποσπασμάτων από τα *Δύο Γράμματα της Χαράς*, οι μαθητές/-τριες σχολιάζουν ελεύθερα τα σημεία ως προς τα οποία συνομιλούν ή διαφοροποιούνται το πυρηνικό και το συνεξεταζόμενο κείμενο, στη βάση της συνεξέτασης μορφής και περιεχομένου.

Ενδεικτικά αναφέρονται τα εξής:

- ✓ Επιστολικός χαρακτήρας κειμένων.
- ✓ Κοινό θέμα: Μετανάστευση [Δημοστένης στην Αμερική (Πίτσμπουργκ) / Χαρά στην Νότια Αφρική (Γιοχάνεσμπουργκ)]
- ✓ Διαφορετικό χρονικό πλαίσιο μετανάστευσης (1913 / 1968-1969)
- ✓ Επικοινωνία πρωταγωνιστών με τα αγαπημένα τους πρόσωπα που βρίσκονται στην πατρίδα. (Ο Δημοστένης επικοινωνεί με τη σύζυγό του που βρίσκεται στη Χίο. / Η Χαρά επικοινωνεί με τα αδέρφια της που ζουν στην Αθήνα).
- ✓ Ο Δημοστένης μεταναστεύει μόνος. / Η Χαρά βρίσκεται στη Νότιο Αφρική με την οικογένειά της (τον σύζυγο και τα παιδιά της).

2. Ακολούθως, οι μαθητές/-τριες συγκρίνουν τους δύο πρωταγωνιστές, Δημοστένη και Χαρά, ως προς τον βαθμό προσαρμογής τους στη νέα χώρα, τεκμηριώνοντας την απάντησή τους με στοιχεία από το κάθε κείμενο.

Ο Δημοστένης έχει προσαρμοστεί σε αρκετά μεγάλο βαθμό στη νέα χώρα:

- Καταβάλλει προσπάθειες να κοινωνικοποιηθεί. / Έχει κάνει γνωριμίες με άλλους μετανάστες - Έλληνες και ξένους - («ε γνώρισα έναν Ιταλό...»).
- Έχει βρει τρόπο να αυξήσει τα εισοδήματά του («θα δουλέψω στα θελήματα»).
- Σκέφτεται να ενταχθεί σε ποδοσφαιρική ομάδα («Κι εμείς εδώ στα Σπήλια λέμε να σιάζομε ομάδα, θα έμπω κι εγώ»).
- Δεν δείχνει διάθεση να επιστρέψει στην πατρίδα, αλλά κάνει όνειρα για το μέλλον - θα πάει και η Ελέγκω στην Αμερική, θα κάνουν οικογένεια, θα αποκτήσει οικονομική δύναμη («για νά 'ρθεις γλήγορις να κάμουμε μάνι μάνι κι ένα γιούκα να τότε χαρούμε / θά 'χω πάρει σειρά ... Βασίλισσα θα σ' έχω»).
- Εντυπωσιάζεται από τη νέα χώρα (π.χ. διαφορετικότητα γυναικών / μεγάλη έκταση, κ.λπ.).

Η Χαρά δυσκολεύεται να προσαρμοστεί στη νέα χώρα:

- Υποφέρει από μελαγχολία και χρειάστηκε να επισκεφτεί τον γιατρό και να πάρει φαρμακευτική αγωγή («Γιατί ... μελαγχολία»).
- Η συναισθηματική της κατάσταση επηρεάζει την υγεία της – έχει χάσει βάρος.
- Νιώθει μοναξιά – κλεισμένη στο σπίτι – ο σύζυγός της την παίρνει μαζί του στη δουλειά, για να αλλάξει περιβάλλον («Έτσι από σήμερα ... να ξεχνιέμαι»).
- Βιώνει το συναίσθημα της πλήξης («γιατί δεν υπάρχει ... να κάνω»).
- Αισθάνεται απαισιοδοξία – μόνη της διέξοδος η επικοινωνία μέσω γραμμάτων με την οικογένειά της («Γράφε μου ... που μαθαίνω»).

- Προσπαθεί να κρατήσει τους δεσμούς με την πατρίδα της μέσω περιοδικών και βιβλίων που της αποστέλλουν οι συγγενείς της.
- Με την πάροδο του χρόνου καταβάλλει προσπάθειες προσαρμογής και έχει σημειώσει κάποια πρόοδο («Παρόλο που στην αρχή ... καλύτερα»).
- Ανησυχεί μήπως τα παιδιά της ξεχάσουν την ελληνική γλώσσα.

3. Οι μαθητές/-τριες καλούνται να εστιάσουν την προσοχή τους στην παρουσία των γυναικών στα συνεξεταζόμενα κείμενα. Πιο συγκεκριμένα, ζητείται από αυτούς/-ές: (α) να συγκρίνουν τις γυναίκες της Αμερικής με την Ελέγκω και τις γυναίκες της Χίου, ερμηνεύοντας τις μεταξύ τους διαφορές¹² και (β) να εξηγήσουν κατά πόσον η Χαρά είναι «πιο κοντά» στις γυναίκες της Αμερικής ή στην Ελέγκω.

Γυναίκες Αμερικής	Ελέγκω
Δυναμικές / Ανεξάρτητες / Χειραφετημένες / «Τσαούσες» / Διεκδικούν τα πολιτικά και εργασιακά τους δικαιώματα / Οδηγούν / Εργάζονται / Διεκδικούν ισοτιμία με τους άντρες	Αδύναμη να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες και να προσαρμοστεί στα νέα δεδομένα / Εξαρτημένη από τον άντρα της / Κλεισμένη στο σπίτι / Απέχει από τις κοινωνικές εκδηλώσεις / Περιμένει απλώς το εισιτήριο του καραβιού ↓↓ Γυναίκες της Χίου: δεν είναι χειραφετημένες / είναι εξαρτημένες από τον άντρα / απουσία δυναμισμού / άγνοια / αμάθεια / ζουν σε κλειστή κοινωνία

Για την ερμηνεία των διαφορών είναι αναγκαίο να λάβουμε υπόψη τα ιστορικά δεδομένα της εποχής:

Στην Αμερική των αρχών του 20^{ου} αιώνα οι γυναίκες βρίσκονται σε υψηλότερο επίπεδο χειραφέτησης, συμμετέχουν στην παραγωγή και διεκδικούν τα δικαιώματά τους (π.χ. αποκτούν το δικαίωμα ψήφου το 1920).

Αντίθετα, στην Ελλάδα της ίδιας περιόδου η θέση της γυναίκας είναι υποβαθμισμένη. Η ισοτιμία των γυναικών με τους άνδρες θα αναγνωριστεί πολύ αργότερα. Παράλληλα, η Χίος έχει μόλις απελευθερωθεί από τους Τούρκους. Λόγω της τουρκοκρατίας απουσιάζει η κοινωνική πρόοδος. Ως εκ τούτου, παρατηρείται καθυστέρηση στην απελευθέρωση / χειραφέτηση των γυναικών. Ωστόσο, κάνουν την εμφάνισή τους κάποια στοιχεία της γυναικείας χειραφέτησης (βλ. κυρίες από την «Αδελφότητα» της κυρίας Λαδοπούλου).

¹²ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων. / Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό τους πλαίσιο.

Σε σχέση με το δεύτερο ερώτημα, οι μαθητές/-τριες αναμένεται να κάνουν τις ακόλουθες παρατηρήσεις:

- Αν και τα συνεξεταζόμενα επιστολικά κείμενα απέχουν πάρα πολύ χρονικά μεταξύ τους (1913 / 1968-69), διαπιστώνεται ότι η Χαρά βρίσκεται «πιο κοντά» στην Ελέγκω.
 - Εμφανίζεται αδύναμη να αντεπεξέλθει στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει (μοναξιά, ανία, απραξία, μελαγχολία, δυσκολία προσαρμογής).
 - Παραμένει κλεισμένη στο σπίτι, προσπαθώντας να προσαρμοστεί σε αυτό που ορίζουν οι κοινωνικοί κανόνες της εποχής για μία καλή νοικοκυρά και σύζυγο.
 - Εξαρτάται από τον σύζυγό της. Ο Γεράσιμος είναι εκείνος που της προτείνει κάποια λύση για απαλλαγή από τη μελαγχολία και την απραξία.
 - Μόνη διέξοδος η επικοινωνία με τα αγαπημένα της πρόσωπα στην πατρίδα (Για μένα ... πρόσωπα).

4. Οι μαθητές/-τριες εντοπίζουν το κοινό γραμματικό πρόσωπο της αφήγησης¹³ που αξιοποιείται στα συνεξεταζόμενα κείμενα, το συνδέουν με το λογοτεχνικό είδος των κειμένων και σχολιάζουν τη λειτουργία του¹⁴ σε κάθε περίπτωση.

Το κοινό πρόσωπο της αφήγησης είναι το α' πρόσωπο (ενικού και πληθυντικού). Η επιλογή του α' προσώπου συνδέεται άμεσα με τον επιστολικό χαρακτήρα των συνεξεταζόμενων κειμένων.

<u>ΚΟΙΝΟ ΠΡΟΣΩΠΟ</u> <u>ΑΦΗΓΗΣΗΣ</u>	<u>ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗ</u>	<u>ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ</u>
«Πιτσιμπούργκο»		
α' πρόσωπο ενικού	π.χ. σκιάζομαι, λουφάζω, γνώρισα, άχνα δεν βγάζω, θα βγάλω παράδες, Ελέγκω μου (επιστολή	Ανάδειξη των σκέψεων και της συναισθηματικής κατάστασης των δύο

¹³ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Τα γραμματικά πρόσωπα της αφηγηματικής γλώσσας: το εγώ του αφηγητή, το εσύ του αποδέκτη, το πρόσωπο για το οποίο γίνεται λόγος.

¹⁴ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Εντοπισμός των γλωσσικών και υφολογικών γνωρισμάτων, καθώς και των τεχνικών (αφηγηματικών – ποιητικών) των κειμένων. / Σχολιασμός της νοηματικής και αισθητικής λειτουργίας των στοιχείων αυτών.

	<p>Δημοστένη) / Δημοστένη μου, εν ήθελα, η ψυχή μου, μαργώνω, ήντα να κάμω, κάθομαι και περιμένω (επιστολή Ελέγκως)</p>	<p>πρωταγωνιστών <u>με τρόπο ζωντανό και άμεσο</u>. / Το κείμενο αποκτά <u>εξομολογητικό χαρακτήρα</u>.</p>
<p>α' πρόσωπο πληθυντικού</p>	<p>π.χ. είχαμε συμφορά / να σιάζομε ομάδα</p>	<p>Το «εμείς» των μεταναστών – Ο Δημοστένης ως μέρος του συνόλου των μεταναστών.</p>
	<p>π.χ. να κάμουμε, να τότε χαρούμε</p>	<p>Το «εμείς» του ζευγαριού – Τα όνειρα του Δημοστένη για το κοινό μέλλον με την Ελέγκω.</p>
<p>«Δύο γράμματα της Χαράς»</p>		
<p>α' πρόσωπο ενικού</p>	<p>π.χ. έλαβα, δε χόρταινα, σε ευχαριστώ, άρχισα να τα διαβάζω, έγραψα, ήμουν, να μου μαθαίνει, περιμένω</p>	<p>Ανάδειξη <u>των σκέψεων και της συναισθηματικής κατάστασης της πρωταγωνίστριας</u> / Προσφέρει στην αφήγηση αμεσότητα, ζωντάνια και εξομολογητικό τόνο.</p>
<p>α' πρόσωπο πληθυντικού</p>	<p>π.χ. του φορτώσαμε και μεις, έως ότου τακτοποιηθούμε</p>	<p>Ανάδειξη <u>της δυσκολίας</u> της Χαράς και των παιδιών να προσαρμοστούν, σε αντίθεση με τον Γεράσιμο.</p>

5. Ο/Η διδάσκων/-ουσα καλεί τους/τις μαθητές/-τριες να αντιπαραβάλουν τη γλώσσα / το ύφος του λόγου που χρησιμοποιούν¹⁵ τα ζευγάρια Δημοστένης – Ελέγκως και Γεράσιμου – Χαράς και με βάση τις διαπιστώσεις τους να καταλήξουν σε συμπεράσματα σχετικά με το κοινωνικό τους προφίλ.¹⁶

	<u>Γλώσσα / Ύφος</u>	<u>Κοινωνικό Προφίλ</u>
Δημοστένης – Ελέγκω	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Χρησιμοποιούν από κοινού τη γλώσσα της καταγωγής τους - το χιώτικο ιδίωμα</u>¹⁷ [π.χ. Ελέγκω αντί του Ελένη (πρβ. κυπρ. Ελεγκού), Δημοστένης αντί Δημοσθένης, ήτονε, ήμπα, άθρωπο, αφ' τη Γένοβα, εν είχαμε, γιούκα, μάνι μάνι, γλήγορις, φούμαρα, ήντα, ημπορέσω, μαντερίνια, μπατανίες, ήβγα αφ' το σπίτι, ε φέρνει, κ.λπ.] ▪ Στην περίπτωση του Δημοστένη <u>το χιώτικο ιδίωμα «σπάει» σε κάποια σημεία</u>, αφού η γλώσσα που χρησιμοποιεί έχει αρχίσει πλέον να επηρεάζεται από τη γλώσσα της χώρας που τον φιλοξενεί (π.χ. τζέτλεμεν, στέιτ, κέτσαπ). 	<p>Απλοί άνθρωποι λαϊκής καταγωγής / χαμηλού μορφωτικού επιπέδου (βλ. περιορισμένες ευκαιρίες μόρφωσης σε παλαιότερες εποχές σε συνάρτηση με τις οικονομικές δυσκολίες που ωθούσαν τους ανθρώπους στη μετανάστευση και την απασχόληση σε χειρωνακτικά επαγγέλματα: πρβλ. και απασχόληση μεταναστών στη χώρα μας σήμερα σε τομείς χειρωνακτικής εργασίας, π.χ. γεωργία, κτηνοτροφία, οικοδομικός τομέας, βιομηχανία, κ.λπ.).</p> <p>Λαμβάνεται, επίσης, υπόψη, το ότι το χαμηλό μορφωτικό / κοινωνικό τους επίπεδο σχετίζεται άμεσα με την περίοδο της Τουρκοκρατίας αλλά και με το γεγονός ότι ζουν στην περιφέρεια του ελληνισμού.</p>

¹⁵ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΡΡΕΑΣΗΣ: Εντοπισμός των γλωσσικών και υφολογικών γνωρισμάτων, καθώς και των τεχνικών (αφηγηματικών – ποιητικών) των κειμένων. / Σχολιασμός της νοηματικής και αισθητικής λειτουργίας των στοιχείων αυτών.

¹⁶ΔΕΙΚΤΕΣ ΕΠΙΡΡΕΑΣΗΣ: Ένταξη των κειμένων στο ιστορικό και στο γραμματολογικό τους πλαίσιο. / Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων.

¹⁷Σημείωση: Στο σημείο αυτό, οι μαθητές/-τριες κυκλικά είναι δυνατόν να επιστρέψουν στη χριστουγεννιάτικη κάρτα της Παναγιώτας που είχαν μελετήσει στην αρχή και να σχολιάσουν την ομοιότητα ως προς τη γλώσσα που χρησιμοποιούν οι μετανάστες όσα χρόνια και αν περάσουν από τη στιγμή της αναχώρησής τους από την πατρίδα. Ο χρόνος μοιάζει να έχει «παγώσει» στο σημείο της αναχώρησης (βλ. χρήση πνευμάτων και περισπωμένης στην κάρτα αλλά και «λάθη» στην ορθογραφία που δικαιολογούνται από το πέρασμα των χρόνων).

<p>Δημοστένης – Ελέγκω (συνέχεια)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Ύφος απλό / λαϊκό / οικείο / φυσικό, διανθισμένο με χιουμοριστικά στοιχεία:</u> (π.χ. εγώ, σκεφτόμουνα ... Αλλά μπα τίποτις / ένα πράμα κίτρινο ... σαν κωλοπετούρα / εγώ δηλαδή ... σαπούνι του Μαρτάκη;) ▪ <u>Έντονο το στοιχείο της προφορικότητας μέσω συνεχών ερωτήσεων και παρενθετικών σχολίων,</u> π.χ. (ιδέα εν είχε ... να ιδείς!) / γιατί, εμείς ... κουμπούρια; / (μπορεί ... φούμαρα) / Ήντα ... να σου ειπώ; / Ήντα ... οι πρόσκοποι; 	
<p>Γεράσιμος – Χαρά</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Χρήση της <u>κοινής νεοελληνικής γλώσσας</u>, βλ. χαρακτηριστικά παραδείγματα: καταβάλλεις πολύ λιγότερα τέλη, χρέωνέ με (έγκλιση τόνου), συγγέουν εξόφθαλμα πράγματα, με στενοχωρεί το σχολείο των παιδιών, κ.ά. ▪ Στην περίπτωση του Γεράσιμου είναι αξιοσημείωτη η προσαρμογή του στα νέα δεδομένα της χώρας φιλοξενίας <u>μέσω της σταδιακής υιοθέτησης όρων της αγγλικής γλώσσας</u>, π.χ. υπογραφή ως Jerry και όχι ως Γεράσιμος. 	<p>Άνθρωποι με υψηλότερο επίπεδο μόρφωσης σε σχέση με τον Δημοστένη και την Ελέγκω (πρβλ. εργασία σε γραφείο, επαφή με την τεχνολογία, ανάγνωση βιβλίων / περιοδικών).</p> <p>Προέρχονται από το αστικό περιβάλλον της Αθήνας.</p> <p>Ζουν σε μεταγενέστερη εποχή (αρκετές δεκαετίες αργότερα).</p>

<p>Γεράσιμος – Χαρά (συνέχεια)</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <u>Χρήση όρων τεχνολογίας</u>, π.χ. τηλέτυπα, monie camera Canon auto zoom 814 και 1214 (συσχετισμός και με την εργασία σε γραφείο). ▪ <u>Απλή</u> γλώσσα ▪ <u>Ύφος απλό / οικείο / φυσικό / ταιριαστό</u> με την επικοινωνία ενός προσώπου με συγγενικά του πρόσωπα μέσω επιστολής. ▪ <u>Ο λόγος της Χαράς είναι πιο γρήγορος/ κοφτός</u> (βλ. σύντομες φράσεις, π.χ. <i>Ελπίζω ... γραφείο</i>) Ο γρήγορος αυτός ρυθμός συνάδει με την κακή συναισθηματική της κατάσταση.
--	--

6. Σε συνάρτηση με την προηγούμενη δραστηριότητα, οι μαθητές/-τριες καλούνται να εξηγήσουν σε ποια περίπτωση ο λόγος είναι πιο πηγαίος/αυθόρμητος¹⁸ και προκαλεί μεγαλύτερη συγκίνηση στον αναγνώστη, δικαιολογώντας την επιλογή τους.

Ενδεικτική απάντηση:

- Ο λόγος είναι πιο πηγαίος / αυθόρμητος στην περίπτωση του Δημοστένη και της Ελέγκως.

¹⁸ ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Η αφήγηση στον πεζό λόγο.

- Πρόκειται για μια αυθεντική επικοινωνία,¹⁹ γεμάτη ζωντάνια, ζεστασιά, τρυφερότητα και αγάπη μεταξύ δύο συζύγων που βρίσκονται μεν μακριά αλλά συνομιλούν σαν να βρίσκονται στο ίδιο δωμάτιο [βλ. π.χ. χρήση των υποκοριστικών «γυναικούλα μου» / «καρδούλα μου» από τον Δημοστένη, ευθείες ερωτήσεις (γιατί, εμείς ... κουμπούρια; / Ε, και... μ' αυτό; / Γιατί ... μαντερίνια; / Ήντα ... ειπώ; / ήντα ... για δαύτα; / Δημοστένη, ήντα σημαίνει αυτό; / Ήντα να κάμω;), επιφωνηματικές προτάσεις (Α, πα, πα ... πω πω φάρα! / Πολύ μπαγαπόντηδες!].
- Η ζωντάνια, η παραστατικότητα και ο αυθορμητισμός του λόγου τους είναι που προκαλούν μεγαλύτερη συγκίνηση στον αναγνώστη.

Εργασία για το σπίτι

Να συμπληρώσετε την πιο κάτω ακροστιχίδα με πληροφορίες από την Επιστολή του Δημοστένη, προκειμένου να σχηματίσετε στη σκιασμένη στήλη τη λέξη – κλειδί που αποτελεί το θέμα της.

1. Είναι ο Δημοστένης, ο Τζακ και ο Παπαζήτος.
2. Ο τρόπος επικοινωνίας των πρωταγωνιστών του κειμένου.
3. Με αυτούς παρομοιάζονται οι εργοστασιάρχες.
4. Ο τόπος διαμονής του πρωταγωνιστή.
5. Μήνας σύνταξης του κειμένου.
6. Λέξη που χρησιμοποιεί ο πρωταγωνιστής, για να δηλώσει τη λέξη «άνθρωπος».
7. Λέξη που χρησιμοποιεί ο πρωταγωνιστής για να δηλώσει τη λέξη «πολιτεία».
8. Έτσι χαρακτηρίζονται οι γυναίκες της Αμερικής.
9. Το όνομα της συζύγου του πρωταγωνιστή.
10. Εκεί πνίγηκε κόσμος.

¹⁹ΔΕΙΚΤΗΣ ΕΠΑΡΚΕΙΑΣ: Χαρακτήρες και ανθρώπινες σχέσεις σε λογοτεχνικά κείμενα με διαφορετική δυναμική των ανθρώπινων σχέσεων.

11. Επίθετο με το οποίο χαρακτηρίζεται η ζωή στην Αμερική.

12. Λέξη που χρησιμοποιεί ο πρωταγωνιστής και σημαίνει «μήπως».

1.										
2.										
3.										
4.										
5.										
6.										
7.										
8.										
9.										
10.										
11.										
12.										

Δημιουργικές Εργασίες

1. Υποθέστε ότι βρίσκεστε στη θέση του Δημοστένη: Να αποστείλετε μία δεύτερη επιστολή στην Ελέγκω, ως απάντηση στη δική της επιστολή. (έκταση: γύρω στις 200 λέξεις)
2. Παρά τη χρονική απόσταση που τους χωρίζει, ας υποθέσουμε ότι ο Δημοστένης συναντά τη Χαρά στην Ελλάδα και μοιράζονται τις εμπειρίες τους από την ξενιτιά: Να γράψετε τον μεταξύ τους διάλογο, δίδοντας έμφαση στη σχέση που ανέπτυξε (ή δεν ανέπτυξε) ο καθένας με την ξένη χώρα.

3. Συγκεντρώστε υλικό από πρόσωπα του οικογενειακού σας περιβάλλοντος και δημιουργήστε ένα πολυτροπικό κείμενο με θέμα τη μετανάστευση. Το υλικό μπορεί να περιλαμβάνει χριστουγεννιάτικες κάρτες, επιστολές, προφορικές μαρτυρίες, φωτογραφίες, νομίσματα άλλων χωρών, κτλ.
4. Παρουσιάστε σε ένα κείμενο 200 περίπου λέξεων το πώς εσείς φαντάζεστε την εξέλιξη της σχέσης Δημοστένη – Ελέγκως. Μπορείτε να χρησιμοποιήσετε είτε πρωτοπρόσωπη (μπαίνοντας στη θέση του Δημοστένη ή της Ελέγκως) είτε τριτοπρόσωπη αφήγηση.
5. Με βάση στοιχεία από τις επιστολές του Δημοστένη και της Ελέγκως, να γράψετε ένα άρθρο που θα δημοσιευτεί στην ιστοσελίδα του σχολείου σας γύρω από ένα (1) από τα πιο κάτω θέματα:

(α) «Ο κόσμος της ξενιτιάς: Η ζωή των μεταναστών στο Πίτσμπουργκ το 1913»

(β) «Ο κόσμος της πατρίδας: Η ζωή στη Χίο το 1913»

(έκταση: 200 λέξεις περίπου)

Μην ξεχάσετε να δώσετε στο άρθρο σας τον κατάλληλο τίτλο!

Οι μαθητές/-τριες είναι δυνατόν να αξιοποιήσουν κάποιες από τις πιο κάτω πληροφορίες:

ΣΚΛΗΡΗ Η ΖΩΗ ΣΤΗΝ ΑΜΕΡΙΚΗ

- Ανθυγιεινές συνθήκες διαμονής μεταναστών
- Χρήση βίας από τους εργοστασιάρχες ως μέσου αποτροπής εργασιακών διεκδικήσεων / σκληρότητα / αυταρχικότητα / χρήση απειλών
- Φόβος / Ανεσφάλεια μεταναστών
- Ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας
- Κάποιοι μετανάστες αναγκάζονται να κάνουν θελήματα, για να αυξήσουν τα εισοδήματά τους.
- Κίνδυνοι από επαφές μεταναστών με άτομα του υποκόσμου που τους υπόσχονται εύκολο και γρήγορο χρήμα.
- Αλλιώτικες οι γυναίκες στην Αμερική [δυναμικές, κάνουν ό,τι κάνουν και οι άντρες, οδηγούν, διεκδικούν το δικαίωμα της ψήφου, εργάζονται (ζητούνε μιστά) αντιστέκονται στους εργοδότες και γι' αυτό τυγχάνουν βίαιης συμπεριφοράς, ανεξάρτητες, χειραφετημένες, διεκδικητικές → τσαούσες].
- Πολυπολιτισμικότητα κοινωνίας (Αμερικάνοι, Έλληνες, Ιταλοί, Σλάβοι, Αράπηδες → μετανάστευση: φαινόμενο που αγγίζει όλους τους λαούς / όλοι υποφέρουν από τις ανθυγιεινές συνθήκες εργασίας: «Σλάβοι, Αράπηδες κι Έλληνες είμαστε ένα και το αυτό»).

- Δεν υποφέρουν όλοι οι μετανάστες: Υπάρχουν περιπτώσεις μεταναστών που απέκτησαν δύναμη, εμπλέκονται σε παράνομες δραστηριότητες και εκμεταλλεύονται άλλους μετανάστες (βλ. Τζακ και Παπαζήτο) → με αυτόν τον τρόπο «σπάει» η αλληλεγγύη μεταξύ των μεταναστών.

ΖΩΗ ΣΤΗ ΧΙΟ

- Η Χίος έχει απελευθερωθεί από τους Τούρκους.
- Οι περισσότεροι άντρες έχουν μεταναστεύσει ή εργάζονται στα καράβια. / Οι γυναίκες μένουν πίσω στην πατρίδα.
- Διάλυση οικογενειακών δεσμών.
- Έλλειψη εργατικών χεριών στον αγροτικό τομέα (καλλιέργειες μανταρινιών και μαστίχας). / Εγκατάλειψη γεωργίας / κτηνοτροφίας.
- Αδυναμία πραγματοποίησης χειρωνακτικών εργασιών για επιδιόρθωση των οικιών λόγω της απουσίας των αντρών (βλ. περίπτωση Ελέγκως: το νερό έχει ποτίσει πια το σοβά, θα γείρει το ντουβάρι και θα με πλακώσει).

Σύνταξη και επιμέλεια της διδακτικής πρότασης: Βασίλειος Βασιλείου, Φιλολόγος

Εποπτεία: Δρ Λεωνίδας Γαλάζης, ΕΜΕ Φιλολογικών Μαθημάτων

ΟΜΑΔΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ Μ.Ε..

Δεκέμβριος 2022